

SECURITATE PSIHOLOGICĂ VERSUS SIGURANȚĂ PSIHOLOGICĂ ¹⁾

Sergiu SANDULEAC

Doctor, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: sanduleac.sergiu@upsc.md

<https://orcid.org/0000-0003-2040-4670>

Conceptul de securitate psihologică versus insecuritate psihologică derivă dintr-un sistem complex de interacțiune condiționat de mai mulți factori. În plan situațional putem aborda siguranța psihologică care este o stare conștientizată de subiect, comparativ cu securitatea psihologică care reprezintă un construct complex neconștientizat, sentiment, care cuprinde mai multe elemente structurale ce o compun cum ar fi: securitatea personală și emoțională ce reprezintă exact ca și securitatea psihologică un profund sentiment legat de trebuințe nesatisfăcute, dar și antipodul acestora insecuritatea condiționată de fenomenul de nesiguranță psihologică ca stare de moment. În prezentul articol sunt prezentate idei cu privire la luarea deciziilor atunci când este activată starea de siguranță versus nesiguranță psihologică, dar care au rădăcini adânci într-un profund sentiment de securitate sau insecuritate psihologică.

Cuvinte-cheie: securitate psihologică, siguranță psihologică, insecuritate psihologică, securitate personală, securitate emoțională.

PSYCHOLOGICAL SECURITY VERSUS PSYCHOLOGICAL SAFETY

The concept of psychological security versus psychological insecurity derives from a complex system of interaction conditioned by several factors. On a situational level, we can approach psychological safety, which is a state that the subject is aware of, compared to psychological safety, which represents an unconscious complex construct, a feeling, which includes several structural elements that make it up, such as personal and emotional safety, which represents exactly as psychological security a deep feeling related to unsatisfied needs, but also their antipode the insecurity conditioned by the phenomenon of psychological insecurity as a current state. This article presents ideas about decision-making when safety versus psychological insecurity is activated, but which are deeply rooted in a deep sense of psychological security or insecurity.

Keywords: psychological security, psychological safety, psychological insecurity, personal security, emotional security.

SÉCURITÉ PSYCHOLOGIQUE VERSUS PROTECTION PSYCHOLOGIQUE

Le concept de sécurité psychologique par rapport à l'insécurité psychologique découle d'un système complexe d'interaction conditionné par plusieurs facteurs. Dans le plan situationnel, nous pouvons aborder la protection psychologique qui est un état conscient du sujet, par rapport à la sécurité psychologique qui représente une construction complexe et insensée, le sentiment, qui comprend plusieurs éléments structurels qui le composent tels que: la sécurité

¹⁾ Prezentul articol este publicat în cadrul proiectului de cercetare „Aspecte psihosociale ale securității psihologice și manifestările ei în plan social la copii”, cu cifrul nr. 20.80009.0807.31.

personnelle et émotionnelle qui représente exactement comme la sécurité psychologique un sentiment profond lié à des besoins non satisfaits, mais aussi leur insécurité antipode conditionnée par le phénomène d'insécurité psychologique en tant qu'état momentané. Cet article présente des idées sur la prise de décision lorsque l'état de protection par rapport à l'insécurité psychologique est activé, mais qui ont des racines profondes dans un profond sentiment de sécurité ou d'insécurité psychologique.

Mots-clés: *sécurité psychologique, protection psychologique, insécurité psychologique, sécurité personnelle, sécurité émotionnelle.*

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ЗАЩИЩЕННОСТЬ

Концепция психологической безопасности и психологической незащищенности вытекает из сложной системы взаимодействия, обусловленной несколькими факторами. На ситуационном уровне мы можем говорить о психологической защищенности, которая представляет собой осознанное состояние, по сравнению с психологической безопасностью, которая представляет собой бессознательную сложную модель, чувство, включающее в себя несколько составляющих его структурных элементов, таких как личная и эмоциональная безопасность, которая представляет собой именно как психологическую безопасность глубокое чувство, связанное с неудовлетворенными потребностями, но и их антиподом незащищенности, обусловленную феноменом психологической незащищенности как актуального состояния. В данной статье представлены идеи о принятии решений, когда активизируется безопасность по сравнению с психологической незащищенностью, но которые глубоко укоренены в чувстве психологической безопасности или незащищенности.

Ключевые слова: *психологическая безопасность, психологическая защищенность, психологическая незащищенность, личная безопасность, эмоциональная безопасность.*

Introducere

Securitatea psihologică reprezintă o preocupare esențială din punct de vedere a capacității de reziliență a omului și face parte din cogniția omului atribuită necesităților expuse în piramida lui A. Maslow. Autorul a definit *securitatea psihologică* ca fiind „un sentiment de încredere, siguranță și libertate care se separă de frică și anxietate și, în special, sentimentul de a-ți satisface nevoile acum (și în viitor)” [1].

Securitatea psihologică este starea în care se află un individ în care acesta își poate satisface nevoile de bază, de autoconservare și își poate percepe propria adăpostire (psihologică) în societate [1].

Aspectele ce țin de securitate psihologică sunt abordate disciplinar din perspectiva Psihologiei securității și pot fi tratate cu siguranță ca un sistem de cunoaștere relativ durabil, coerent și holistic care

integrează cele mai relevante straturi ale cunoașterii moderne.

Caracterul interdisciplinar al subiectului securității psihologice a fost din ce în ce mai identificat ca un fenomen global, multidimensional, care necesită cercetare bazată pe sistem și cuprinzătoare cu ajutorul metodelor și instrumentelor adecvate conținutului său.

Este demonstrat că securitatea este un proces dinamic, deoarece în fiecare moment avem de-a face cu un nou tip de pericol. Ca rezultat, securitatea psihologică trebuie să fie creată constant de fiecare dată. Caracterul latent al securității este demonstrat de faptul că o persoană începe să resimtă tensiune numai atunci când apare o amenințare reală la adresa vieții sale, sănătății și bunăstării. Mai mult decât atât, utilizarea unei abordări interdisciplinare (psihologice și sociologice, în special) pare a fi cea mai fructuoasă,

mai ales în ceea ce privește fenomenele latente precum securitatea și starea de bine [3].

Deseori întâlnim această stare expusă sub forma de concept de *securitate personală* la care s-au referit mai mulți cercetători din perspectiva necesităților umane: C. Alderfer, V. Henderson [5, p. 43-44].

Foarte des este folosit și conceptul de *insecuritate psihologică* în accepțiunile moderne, deși pentru prima dată conceptul de insecuritate a fost folosit de A. Maslow, care a caracterizat securitatea psihologică ca sentiment. De fapt aceasta este diferența subtil evidențiată de către autor dintre *securitatea psihologică* și *siguranța psihologică*, cea de a doua fiind caracterizată mai mult ca stare de moment, comparativ cu sentimentul de securitate psihologică ce derivă din trăsăturile de personalitate, stima de sine și imaginea de sine, reziliență, de unde și apar strategiile de coping care pot fi mai constructive sau mai puțin constructive, adică strategii de coping activ și strategii de coping pasiv [4]. Primele cercetări postmoderniste din cadrul teoriei relațiilor internaționale ce acordă atenție distincției respective aparțin lui J. Der Derian (1993), B. Busan (1991) și O. Wæver (1995). Ei și-au mutat atenția de la analiza „*securității*” și „*nesiguranței*”, la analiza semnificației lor într-un context diferit de cel abordat. Ca urmare, au fost subliniate fundamentele epistemologice ale disciplinei științifice numite „*studii de securitate*”. Mai mult, autorii nu pun „*securitatea*” împotriva „*amenințărilor*” sau „*pericolelor*”; ei contrapun conceptul de „*securitate*” cu cel al „*nesiguranței*”, adăugând astfel o componentă subiectivă (sentimente și senzații/stări) în analiza fenomenului dat [6].

Pentru caracterizarea sentimentelor de *securitate* și *insecuritate*, după A. Cutasevici, „A. Maslow a folosit termenul de „*miros psihologic*” (psychological flavor) – un construct universal pentru viața omului. Respectiv, „*mirosul securității*” se detectează în tot ceea ce face, gândește, simte o persoană cu referire la

factorii interni și externi relevați mai sus” [5, p. 44]. Anume această distincție conturează apariția teoriilor subiective ale securității unde percepțiile securității sunt modelate individual și reprezintă reflectări subiective ale realității. Conținutul percepțiilor de securitate are o sferă largă. Astfel, persoana însuși, familia sa, grupul său etnic sau religios, națiunea sa și întreaga lume pot acționa ca obiect al securității. Categoriile de percepții de securitate includ, de asemenea, o mulțime de alți factori legați de condițiile care pot fie să slăbească, fie să întărească *securitatea personală* [3, p. 113].

Sentimentul de securitate sau insecuritate al unei persoane în orice domeniu de efort implică propria sa evaluare subiectivă a „*succesului, satisfacției și siguranței sau încrederii sale în ceea ce privește îndeplinirea scopurilor sale în situațiile trecute și prezente și relațiile de grup*”; de asemenea, cu privire la așteptările, speranțele, temerile sau incertitudinile sale cu privire la îndeplinirea scopurilor și aspirațiilor sale în situații viitoare și relații de grup” [7].

În viziunea psihologului rus Zotova O. Yu, securitatea psihologică cuprinde *constructe conative, cognitive și emoționale* care fac posibilă tratarea securității ca un fenomen psihologic cu o structură standard. Prin urmare, securitatea poate fi descrisă ca o *stare de pace interioară, încredere, atitudine pozitivă, bunăstare subiectivă, deschidere și relaxare* [3, p. 104]. Vom adăuga aici contextul extern și percepția internă a situației din acest context. Securitatea psihologică, exprimată în calitate de sentiment de protecție împotriva influenței asupra conștiinței de către alte persoane poate fi asigurată prin prisma a două strategii de bază:

- *asigurarea echilibrului optim de dependență-independență față de alte persoane prin formarea autonomiei sănătoase;*
- *asigurarea controlului asupra reacțiilor lor stereotipice în situații importante sau ieșite din comun* [9, p. 8].

Starea de siguranță psihologică este una contextuală și este finită din perspectiva temporală și situațională, comparativ cu securitatea psihologică care indiferent de aspectul situațional este asigurată din perspectiva principiilor interne de funcționare internalizate de individ.

Experimentarea subiectivă a sentimentului de securitate psihologică face ca percepțiile noastre de risc să eșueze din cauza unor situații noi care au apărut într-un ritm mai rapid decât evoluția.

Securitatea psihologică există atât sub formă subiectivă (adică este recunoscută și trăită de subiectul vieții mentale), cât și se manifestă obiectiv în lumea exterioară. Procesul emoțional poate fi considerat ca o schimbare dinamică a experiențelor subiective interne, însoțită de indicatori obiectivi (tremurul mâinilor, respirație rapidă, înroșirea pielii etc.).

O persoană începe să simtă securitatea însăși numai atunci când pătrunde în sfera relațiilor sale emoționale, este refractă și fixată în ea.

Pentru a înțelege aspectele și a preveni situațiile date, trebuie mai întâi să înțelegem funcționarea gândirii [8].

Cercetătorul B. Schneier, a prezentat în lucrarea sa *The psychology of security* o serie de experimente care demonstrează încadrarea alegerilor riscante și luarea deciziilor raționale ce afectează securitatea psihologică sau creează iluzia securității psihologice prin apelul la siguranța psihologică [10]. Confuzia atât la nivel cognitiv cât și la nivel emoțional conduce spre crearea unor riscuri eminente la adresa securității personale ca produs final al procesului de luare a deciziilor.

În cadrul primului experiment, conform lui B. Schneier subiecții au fost împărțiți în două grupe. Un grup a avut posibilitatea de a alege dintre două alternative:

- Alternativa A: un câștig sigur de 500 USD.
- Alternativa B: O șansă de 50% de a câștiga 1.000 USD.

Celălalt grup a avut posibilitatea de a alege:

- Alternativa C: O pierdere sigură de 500 USD.
- Alternativa D: O șansă de 50% de a pierde 1.000 USD.

Aceste două compromisuri nu sunt aceleași, dar sunt foarte asemănătoare. Din perspectiva teoriei utilității, care prezice că oamenii fac compromisuri bazate pe un calcul direct al câștigurilor și pierderilor relative. Alternativele A și B au aceeași utilitate așteptată: +500 USD. Și alternativele C și D au aceeași utilitate așteptată: -500 USD. Teoria utilității prezice că oamenii aleg alternativele A și C cu aceeași probabilitate și alternativele B și D cu aceeași probabilitate. Practic, unii oameni preferă lucruri sigure, iar alții preferă să-și asume riscuri. Faptul că unul este în câștig, iar celălalt este în pierdere nu afectează matematica și, prin urmare, nu ar trebui să afecteze rezultatele. Dar rezultatele experimentale contrazic acest lucru. Când s-au confruntat cu un câștig, majoritatea oamenilor (84%) au ales alternativa A (câștigul sigur) de 500 USD față de Alternativa B (câștigul riscant). Dar atunci când se confruntă cu o pierdere, majoritatea oamenilor (70%) au ales alternativa D (pierderea riscantă) în locul alternativei C (pierderea sigură).

Autorii acestui studiu au explicat această diferență prin dezvoltarea a ceva numit „*teoria perspectivei*”. Spre deosebire de *teoria utilității*, teoria perspectivei recunoaște că oamenii au valori subiective pentru câștiguri și pierderi. De fapt, oamenii au dezvoltat o pereche de euristici pe care le aplică în aceste tipuri de compromisuri. Primul este că un câștig sigur este mai bun decât șansa la un câștig mai mare. Și a doua este că o pierdere sigură este mai rea decât șansa la o pierdere mai mare. Desigur, acestea nu sunt reguli rigide – având în vedere posibilitatea de a alege între o șansă sigură de 100 de dolari și o șansă de 50% la 1.000.000 de dolari, doar un „prost” ar lua cei 100 de dolari – dar toate lucrurile fiind egale, ele afectează modul în care facem compromisuri [12, p. 60].

Concluziile la care a ajuns cercetătorul au fost că din punct de vedere evolutiv, se presupune că este o strategie de supraviețuire mai bună să accepte că - toate celelalte lucruri sunt egale, desigur - să accepte câștiguri mici, mai degrabă decât să le riști pentru altele mai mari și să riște pierderi mai mari decât să accepte pierderi mai mici. Autorul aduce un exemplu prin analogie „*Leii urmăresc gnu tineri sau răniți, deoarece investiția necesară pentru a-i ucide este mai mică. Prada matură și sănătoasă ar fi probabil mai hrănitoare, dar există riscul de a pierde complet prânzul dacă scapă. Și o mică masă îl va purta pe leu până în altă zi. Trecerea azi este mai importantă decât posibilitatea de a avea mâncare mâine.*” [12, p. 60].

În mod similar, din punct de vedere evolutiv, este mai bine să riști o pierdere mai mare decât să accepți o pierdere mai mică. Deoarece animalele tind să trăiască pe marginea briciului între înfometare și reproducere, orice pierdere de hrană – fie că este mică sau mare – poate fi la fel de rea. Adică, ambele pot duce la moarte. Dacă este adevărat, cea mai bună opțiune este să riști totul pentru șansa fără nicio pierdere.

Aceste două euristici sunt atât de puternice încât pot duce la rezultate inconsistente din punct de vedere logic. Un alt experiment organizat de cercetătorii D. Kahneman, A. Tversky, *problema bolii asiatice*, ilustrează acest lucru [13].

În acest experiment, subiecților li s-a cerut să-și imagineze un focar de boală care se așteaptă să ucidă 600 de oameni și apoi să aleagă între două programe alternative de tratament. Apoi, subiecții au fost împărțiți în două grupe. Un grup a fost rugat să aleagă între aceste două programe pentru cei 600 de persoane:

– Programul A: „200 de oameni vor fi salvați.”

– Programul B: „Există o treime probabilitatea ca 600 de oameni să fie salvați și o probabilitate de două treimi ca niciun om să nu fie salvat.”

Al doilea grup de subiecți a fost rugat să aleagă între aceste două programe:

– Programul C: „400 de oameni vor muri”.

– Programul D: „Există o treime probabilitatea ca nimeni să nu moară și o probabilitate de două treimi ca 600 de oameni să moară.”

Ca și în experimentul anterior, programele A și B au aceeași utilitate așteptată: 200 de oameni salvați și 400 de morți, programul A fiind un lucru sigur și programul B exprimând un risc.

La fel și cu programele C și D. Dar dacă citim cu atenție cele două perechi de opțiuni, vom observa că, spre deosebire de experimentul anterior, sunt exact aceleași. Programul A este egal cu programul C, iar programul B este egal cu programul D. Tot ceea ce este diferit este că în prima pereche sunt prezentate în termeni de câștig (vieți salvate), în timp ce în a doua pereche sunt prezentate în termeni de pierdere (oameni care mor) [11].

Cu toate acestea, majoritatea oamenilor (72%) aleg programul A în locul programului B și majoritatea oamenilor (78%) aleg programul D în locul programului C. Oamenii fac compromisuri foarte diferite dacă ceva este prezentat ca un câștig decât dacă ceva este prezentat ca o pierdere.

Din perspectiva lui D. Kahneman, psihologii numesc acest lucru „*efect de încadrare*”: alegerile oamenilor sunt afectate de modul în care este încadrat un compromis. Încadrați alegerea ca pe un câștig, iar oamenii vor avea tendința de a fi avertizați la risc. Dar încadrați alegerea ca pe o pierdere, iar oamenii vor tinde să caute riscuri afirmă autorul. Un alt mod de a explica aceste rezultate este că oamenii tind să acorde o valoare mai mare schimbărilor mai apropiate de starea lor actuală decât o fac schimbărilor mai îndepărtate de starea lor actuală. Deoarece câștigurile și pierderile mai apropiate de starea actuală valorează mai mult decât câștigurile și pierderile aflate la distanță, oamenii tind să fie aversivi față de riscuri când vine vorba de câștiguri,

dar caută riscuri când vine vorba de pierderi [11]. Toate aceste alegeri în diferite contexte situaționale explică *comportamentul de protecție și siguranță psihologică*, nu și securitate psihologică. Pentru că o persoană caută stabilirea siguranței psihologice de moment. Spre deosebire de securitate psihologică siguranța psihologică este conștientizată de subiect, pe când securitatea psihologică poartă un caracter complex și nu intră în vizorul stării de conștiință. Autorii J. Mayer și P. Salovey numesc acest dip de comportament ca fiind „defensiv”.

Un alt factor care predispune oamenii de a lua anumite decizii în situații de risc este legat de răspunsurile emoționale. Securitatea psihologică presupune o evaluare a situației, precum și *răspunsuri emoționale și comportamentale la o amenințare*. J. Mayer și P. Salovey susțin că orice procese psihologice care blochează fluxul de informații pot reduce inteligența emoțională. Informațiile pot fi blocate de frică excesivă [13]. De exemplu, frica îi face pe pompierii fără experiență să fugă dintr-o casă în flăcări, îi obligă pe piloți să facă greșeli ireparabile. Frica face dificilă gândirea și rezolvarea sarcinilor necesare supraviețuirii. Se poate manifesta în panică sau fuga și este adesea însoțită de îngustarea conștiinței, denaturarea percepției și pierderea controlului asupra propriilor acțiuni și chiar de izbucniri agresive. Potrivit lui D. Goleman când o persoană se simte amenințată, capacitatea sa de a-și controla sentimentele este redusă. Într-un mediu de amenințare, oamenii se concentrează asupra pericolului potențial și adesea răspund într-un mod care promovează supraviețuirea imediată [14]. Oamenii caută modalități de a depăși pericolul folosind strategii de evitare sau supracontrol, adoptând un comportament de protecție și siguranță psihologică [15].

În plus, în opinia lui J. Mayer și P. Salovey, *comportamentul defensiv* poate interfera cu procesarea informațiilor necesare pentru luarea deciziilor corecte și este corelat negativ cu

identificarea emoțiilor, care, la rândul lor, poate duce la scăderea nivelului social sau înțelegerii. În plus, lipsa *securității emoționale* crește probabilitatea unui comportament agresiv [16], dar și probabilitatea de a dezvolta un sentiment de insecuritate psihologică.

Concluzii

Dacă o persoană se află într-o stare de siguranță, poate vedea situația ca pe o oportunitate pentru o experiență pozitivă, poate fi ghidată nu numai de un scop pe termen scurt, ci și de dorința de a transforma situația sau evenimentul să fie de durată, experiență pozitivă. În acest caz, persoana va avea mai multe șanse să rezolve problema decât să încerce să evite rezolvarea acesteia. Prin urmare, răspunsul lui va fi adaptativ, mai inteligent din punct de vedere emoțional. O abordare sigură le poate permite oamenilor să facă tot ce pot și să obțină tot ce este mai bun de la alții. Răspunsul lor poate fi mai adaptativ pe termen scurt și lung.

Astfel, persoanele aflate într-o stare de pericol psihologic tind să aleagă răspunsuri negative, inadecvate (evitarea pericolului sau reacție excesivă), în timp ce persoanele aflate într-o stare de securitate, chiar și atunci când amenințarea este reală, tind să aleagă răspunsuri pozitive și adaptative la insecuritate [17].

Referințe bibliografice

1. MASLOW, A. *The dynamics of psychological security-insecurity*. Journal of Personality, 1942, Volume 10, Issue 4, p. 331–344. In: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-6494.1942.tb01911.x> (accesat 06.05.2022).
2. ЗОТОВА, О. Ю. *Безопасность личности как социально-психологический феномен*: Монография Екатеринбург: Гуманитарный университет, 2011. 594 с. ISBN 987-5-7741-0167-2.

3. ZOTOVA, O. Yu., KARAPETYAN, L. V. *Psychological security as the foundation of personal psychological wellbeing (analytical review)*. Psychology in Russia: State of the Art, 11 (2), Psychology in Russia: State of the Art, 11 (2), pp. 100-113. ISSN 2074-6857. doi: 10.11621/pir.2018.0208 <http://psychologyinrussia.com/volumes/index.php?article=7239> (accesat 05.05.2022).

4. LAZARUS, R.S. *Coping theory and research: past, present, and future*. Psychosomatic medicine. vol. 55,3 1993 pp. 234-47. doi:10.1097/00006842-199305000-00002

5. CUTASEVICI, A. *Considerații epistemologice asupra securității personale. Delimitarea educației pentru securitate personală ca obiect epistemic*. In: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*. 2018, nr. 3(14), pp. 43-55. ISSN 1857-0623. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/43-55_1.pdf (accesat 04.05.2022).

6. WELDES, J., LAFFEY, M., GUSTERSON, H., DUVALL, R. *Constructing Insecurity In: Jutta Weldes, Mark Laffey, Hugh Gusterson and Raymond Duvall (Eds.). Cultures of Insecurity: States, Communities, and the Production of Danger*, Minneapolis: University of Minnesota Press. 1999. pp. 1–34. ISBN 081663307X

7. KNUTSON, A. L. The Concept of Personal Security. *The Journal of Social Psychology*. 1 November 1954. Vol. 40, no. 2, p. 219–236. DOI 10.1080/00224545.1954.9714230.

8. ДОНЦОВ А. И. Зинченко Ю. П., Зотова О. Ю., Перелыгина Е. Б. *Психологическая безопасность личности. Психологическая безопасность личности: учебник и практикум для бакалавриата, специалитета и магистратуры*. Москва: Издательство Юрайт, 2019. 222 с. (Бакалавр. Специалист. Магистр). ISBN 978-5-534-09996-6. In: https://studme.org/314055/psihologiya/psihicheskaya_subekta_psihologicheskaya_bezopasnost

9. SANDULEAC, S. *Rolul gândirii științifice în asigurarea competenței de securizare psihopedagogică*

a elevilor din partea cadrelor didactice: In: *Aspecte psihosociale ale securității psihologice și manifestările ei în plan social la copii*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. Ch., 2021. pp. 6-11. ISBN 978-9975-46-564-9. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/154083

10. FISHER, S. A., MANDEL, D. R. *Risky-choice framing and rational decision-making*. Philosophy Compass, e12763. 2021. <https://doi.org/10.1111/phc3.12763>

11. KAHNEMAN, D., TVERSKY, A. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica*, 47(2), 1979. pp. 263-291. <https://www.nngroup.com/articles/prospect-theory/>

12. SCHNEIER, B. The psychology of security. In: *Progress in Cryptology - AFRICACRYPT 2008. First International Conference on Cryptology in Africa*, Casablanca, Morocco, June 11-14, 2008, Proceedings pp. 50-79. ISBN 978-3-540-68164-9

13. MAYER, J. D. & SALOVEY, P. Emotional intelligence and the construction and regulation of feelings. *Applied and Preventive Psychology*. 1995. Vol. 4. pp. 197-208.

14. GOLEMAN, D. P. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ for Character, Health and Lifelong Achievement*. N. Y.: Bantam Books, 1995.

15. CUMMINGS, E. M., DAVIES, P. T. *The impact of parents on their children: An emotional security hypothesis*. 2012. pp. 14-27. 10.1007/s10567-012-0112-0.

16. WOOD, L., PARKER, J. D., KEEFER, K. *The Emotion Quotient Inventory: A review of the relevant research*. Springer Dordrecht Heidelberg London New York 2008. pp. 67-84. e-ISBN 978-0-387-88370-0. doi: 10.1007/978-0-387-88370-0_4.

17. DAVIES, P. T et al. Child emotional security and interparental conflict. In: *Monographs of the Society for Research in Child Development*. vol. 67,3. 2002: i-v, vii-viii, pp. 1-115. PMID: 12528424